

Fedja-setä, kissa ja koira -tehtäväpaketti

Teatteri tarjoaa lapsille ja nuorille sellaisia ainutkertaisia elämyksiä, joita ei (esimerkiksi) luokkahuoneessa voi kokea. Pienille lapsille esiopetuksen tai alakoulun yhteiset teatterikäynnit ovat yleensä ensimmäisiä kosketuksia teatterimaailmaan, joten niiden merkitys asenteiden ja käsitysten muodostumisessa on erittäin suuri. On tärkeää, että lapselle jää teatterista positiivinen kuva; teatterin tulisi olla paikka, jonne on kiva palata.

Ensiarvoisen tärkeää on luoda teatterikäynnille turvallinen ilmapiiri. Yleensä kaikki uusi ja tuntematon herättää lapsessa mielenkiinnon ja uteliaisuuden tunteita, mutta joskus lapsi voi tuntea myös pelkoa. Turvallisuuden tunnetta voidaan lisätä pohjustamalla teatterikäyntiä koulussa oman ryhmän kesken etukäteen. Tällä tavoin oppilaat orientoituvat tulevaa varten ja kynnys teatteriin menemiselle madaltuu. Pohjustaminen voi olla esimerkiksi keskustelua näytelmästä tai mahdollisesta alkuperäisteoksesta. Keskustelua on hyvä käydä myös esityksen jälkeen, jotta lapsella on mahdollisuus tuoda esille ja käsitellä niitä kysymyksiä, joita teatterikokemus on herättänyt.

Vaikka teatterikäynti on usein sellaisenaan merkityksellinen ja vahva kokemus, voidaan kokemuksesta edelleen syventää hyödyntämällä teatterikäyntiä luokkaopetuksessa. Teatteriesitys toimii ainutlaatuisena virikkeenä ja lähtökohtana monenlaiselle toiminnalle, jota voidaan harjoittaa koulussa. Näytelmään pohjautuvat tehtävät auttavat sitomaan teatterikokemuksen muuhun opetukseen, niin että kokemus ei jää ainoastaan opetussuunnitelmasta irralliseksi teatterivierailuksi.

Tähän tehtäväpakettiin on koottu tehtäviä, joiden tarkoitus on syventää oppilaiden teatterikokemusta. Tehtävät on suunnattu pääasiassa alakoulun 1. ja 2. luokka-asteelle, mutta niitä voi soveltaen hyödyntää myös muidenkin ikäryhmien kanssa. Tehtävät liittyvät erityisesti seuraaviin oppiaineisiin: äidinkieli, musiikki ja kuvaamataito. Koska paketti on suunniteltu alakoulun pienimmille, painottuu siinä toiminnallisuus ja leikki. Opettaja voi harkintansa mukaan valita tehtävistä mielestään sopivimmat.

Tehtävät

Osa tehtävistä on tarkoitettu tehtäväksi ennen näytelmää ja osa näytelmän jälkeen. Näytelmän aikanakin on toki mahdollista tehdä tehtäviä, mutta koska kyse on pienistä oppilaista, erilaiset tarkkailutehtävät voivat vaikeuttaa näytelmään keskittymistä ja toisaalta ohjalla liikaa lapsen tulkintaa näytelmän tapahtumista.

Ennen näytelmän katsomista

1. Luetaan

Tavoitteet

Lukemalla Fedjan tarina tulee tutuksi myös niille oppilaille, jotka eivät sitä ennestään tunne. Tällä tavoin herätellään mielenkiintoa tulevaa teatterikäyntiä varten.

Harjoituksen kulku

Luetaan alkuperäisteosta Fedja-setä, kissa ja koira. Opettaja tai vaihtoehtoisesti oppilaat lukevat ääneen vuorotellen. Lukemisessa voi painottaa eläytymistä (esim. hahmojen erilaiset puhetyylit). Jos koko kirjaa ei ehditä lukea, voi opettaja valita jonkin lyhyemmän pätkän tarinasta. Lukemista voi syventää esittämällä kysymyksiä tekstistä.

Esimerkkikysymyksiä:

Ketä kirjassa esiintyi?

Vaikka kirjan päähenkilö on pieni poika, häntä kutsutaan Fedja-sedäksi. Miksi?

Matroskin ja Musti osaavat puhua. Missä he oppivat puhumaan?

Mitä tarkoittaa kaksikymmentä ”hoo veetä”?

Pohdittavaksi:

Prostokvashino on maaseudulla. Millaista on maaseudulla? Tunnetko ketään, joka asuu maaseudulla? Oletko itse asunut tai käynyt maaseudulla? Miten maaseutu eroaa kaupungista?

2. Piirretään

Tavoitteet

Oppilaat piirtävät tai maalaavat kertomuksen pohjalta. Tämän tehtävän voi toteuttaa myös näytelmän jälkeen, jolloin oppilaat voivat hyödyntää näytelmässä näkemäänsä. Ennen näytelmää tehtyjä teoksia on jälkeinpäin hauska verrata siihen, mitä teatterissa pääsi näkemään. Oppilaat näkevät myös toistensa tuotoksia ja huomaavat kuinka monenlaisia näkemyksiä voi olla.

- a) Valitse jokin kertomuksen hahmo ja piirrä/maalaa oma tulkintasi.
- b) Piirrä/maalaa talo, jossa kirjan päähenkilöt asuvat.
- c) Piirrä/maalaa Prostokvashinin kylä.
- d) Piirrä/maalaa jokin mieleesi jäänyt kohta kirjasta.

Näytelmän jälkeen

1. Keskustellaan näytelmästä

Tavoitteet

Keskustelun avulla käydään läpi oppilaiden kokemuksia ja tuntemuksia näytelmästä. On hyvä tarjota oppilaille tilaisuus kysymyksille, jos jokin asia on jäänyt mietityttämään.

Harjoituksen kulku

Oppilaat voivat vapaasti aluksi kertoa oman mielipiteensä näytelmästä. Kun lyhyt mielipidekysely on suoritettu, voidaan keskustella esimerkiksi alkuperäistekstin ja näytelmän eroista.

Apukysymyksiä:

Mikä näytelmässä oli erilaista verrattuna alkuperäiseen tarinaan?

Puuttuiko näytelmästä jotain, mitä jäit kaipaamaan?

Vastasivatko näytelmän hahmot odotuksiasi?

2. Henkilöt ja asiat

Tavoitteet

Harjoituksen tarkoituksena on orientoida oppilaita keholliseen ilmaisuun ja oman mielikuvituksen käyttöön. Samalla palautellaan mieliin näytelmässä esiintyneitä henkilöitä ja asioita.

Leikin kulku

Oppilaat liikkuvat tilassa musiikin tahdissa sovitulla tavalla esimerkiksi kävellen, hyppien, tanssien tai vaikkapa hiipien. Musiikki voi tulla levyltä tai se voi olla elävää, soittimilla soitettua musiikkia – käsien taputtaminen rytmissä on musiikkia sekin. Musiikista vastaa opettaja. Kun opettaja keskeyttää musiikin, oppilaat jähmettyvät valitsemaansa asentoon, joka kuvaa heidän valitsemaansa roolihenkilöä, esinettä tai asiaa, jonka he ovat näytelmässä nähneet. Lapsille on syytä korostaa, että vääriä tulkintoja ei olekaan. Opettajan on kuitenkin hyvä näyttää esimerkkiä, jotta oppilaat rohkaistuvat itsekin käyttämään mielikuvitusta, eivätkä aina tyydy välttämättä helpoimpaan ratkaisuun (kivi).

Harjoituksen voi vetää läpi useamman kerran niin, että ensimmäiset kerrat ovat eräänlaisia harjoituskertoja. Viimeisellä kierroksella oppilaiden valitsemia tilannekuvia voidaan tarkastella yhteisesti niin, että oppilaat saavat itse kertoa opettajalle, mitä tai ketä heidän asentonsa esittävät. Liikkuessaan oppilaat voivat eläytyä myös musiikkiin, joten erityylisten musiikkien käyttö on suotavaa.

3. Kun minä lähdän matkalle...

Tavoitteet

Tavoitteena on näytelmän hahmojen kertaaminen muistipelin avulla. Koko luokka osallistuu yhteiseen leikkiin.

Leikin kulku

Istutaan ringissä ja muistellaan näytelmässä esiintyviä hahmoja leikissä ”Kun minä lähdän matkalle”. Leikissä ensimmäinen aloittaa sanomalla ”Kun minä lähdän matkalle, otan mukaani...” ja sanoo yhden hahmon, joka näytelmässä esiintyy (esim. Fedjan). Seuraava sanoo saman alkulauseen, edellisen oppilaan sanoman henkilöahmon ja jonkun toisen hahmon (Kun minä lähdän matkalle, otan mukaani Fedjan ja äidin). Näin jatketaan niin kauan, kunnes kaikki hahmot on sanottu. Rimpun pidetessä ja muistamisen vaikeutuessa, oppilas voi halutessaan saada apua muistamiseen luokkatovereilta. Opettajakin voi hyvin osallistua leikkiin. Leikin aikana esine kiertää ringissä ja toimii merkinä puheenvuorosta.

4. Muistellaan ja kerrataan

Tavoitteet

Tämän leikin tavoitteena on näytelmän tapahtumien kertaaminen toiminnallisesti.

Leikin kulku

Seistään yhdessä ringissä. Aloitetaan näytelmän tapahtumien muistelu alusta ja yritetään edetä järjestyksessä. Ensimmäinen oppilas kertoo, mitä tapahtui ensin, seuraava jatkaa kertoen mitä sitten tapahtui ja kolmas mitä sitten. Samanaikaisesti jokin näytelmään liittyvä esine kiertää oppilaalta toiselle. Ringissä voidaan edetä myötöpäivään, tai jos esineeksi valitaan esimerkiksi pehmolelu, voidaan sitä heitellä, ja oppilaat valitsevat itse aina seuraavan kertojan. Muistutetaan oppilaita siitä, että mitään ”oikeaa” vastausta ei ole eikä toisen kerrontaa tarvitse korjata.

Leikkiin voi yhdistää myös erilaisia liikkeitä ja ääniä. Jos joku esimerkiksi muistelee, kuinka humalakasvia syöneen lehmän maito sai posteljoonin sekaisin, voidaan yhdessä eläytyä posteljoonin roolin ja matkia hänen liikkeitään, puhettaan ja lauluaan. Tämän jälkeen voidaan edetä jälleen seuraaviin tapahtumiin. Tällaisen eläytymisharjoituksen voi ottaa jokaisen tapahtuman yhteydessä.

5. Kuka minä olen?

Tavoitteet

Tavoitteena on, että oppilaat syventyvät yhteen näytelmän henkilöhahmoon kerrallaan. Harjoitellaan myös kysymysten tekemistä ja arvoituksen ratkaisemista.

Leikin kulku

Istutaan piirissä. Yhdellä oppilaalla on päässään hattu tai selässään lappu, jossa lukee, kuka Fedjasetä, kissa ja koira -näytelmän hahmo hän on. Hän yrittää kysymällä selvittää, kuka hän on. Toiset voivat vastata kysymyksiin vain ”kyllä” tai ”ei”. Kysymykset voivat olla esimerkiksi seuraavanlaisia:

Onko hän tyttö/poika?

Onko hän eläin?

Onko hänellä viikset?

6. Alkukirjainharjoitus

Tavoitteet

Tämä harjoitus on äidinkielen oppiaineeseen liittyvä harjoitus ja sopii erityisesti lukemaan opettelemisen yhteyteen, miksei myöhemminkin. Tarkoituksena on, että alkukirjaimia ”maisteltaisiin” näytelmän tunnelmissa.

Harjoituksen kulku

Jokainen oppilas etsii itselleen parin (myös kolmen ryhmät käyvät). Kukin pari saa lapulle kirjoitettuna yhden näytelmästä poimitun sanan, ja tarkoituksena on keksiä niin monta sen kanssa samalla kirjaimella alkavaa sanaa kuin mahdollista. Keksityt sanat saavat mieluusti liittyä näytelmään, mutta niiden ei tarvitse liittyä.

Lapuille voidaan kirjoittaa muun muassa seuraavia sanoja:

*A=aarre B=bensa E=eläin F=Fedja H=häntä I=isä K=kissa L=lehmä M=Musti O=otsa
P=posteljooni R=raha T= taulu U=uuni V=villakoira Y=ystävä Ä=äiti*

7. Riimittely

Tavoitteet

Myös tämä on äidinkielen harjoitus. Tavoitteena on keksiä riimejä näytelmässä esiintyville sanoille.

Harjoituksen kulku

Keksitään pienissä ryhmissä sanoja, jotka rimmaavat näytelmän sanojen kanssa.

Sanoja, joille keksitään riimipareja voivat olla esimerkiksi seuraavat:

keitto, tassu, tupsu, häntä, hiiri, raha, nauta, verho, paketti, kaali jne.

8. Näytellään!

Tavoitteet

Tavoitteena on rooleihin eläytyminen mimiikan keinoin sekä kerronnan ja toiminnan yhteen sovittaminen. Oppilaat saavat työskennellä näytelmän kohtausten parissa omatoimisesti ja leikin keinoin rakentaa niistä omanlaisensa.

Harjoituksen kulku

Harjoituksessa hyödynnetään työtapaa, joka yhdistää kertomisen ja miimisen tekemisen. Kertoja siis kertoo, mitä tapahtuu ja lukee eläytyen hahmojen repliikkejä näyttelijöiden esittäessä toimintaa miimisesti. Halutessaan ryhmät voivat myös päättää, että näyttelijät sanovat itse vuorosanojaan – ainakin sellaisia, jotka uskovat muistavansa. Harjoitus aloitetaan jakamalla oppilaat pieniin ryhmiin. Etukäteen on voitu keskustella siitä, mitkä näytelmän kohtaukset ovat jääneet oppilaille parhaiten mieleen. Ne voidaan myös lukea kirjasta muistinvirkistykseksi. Opettaja on kirjoittanut kohtausten nimet paperille. Jokainen ryhmä nostaa hatusta kohtauksen, jonka valmistaa ja esittää muille. Omissa ryhmissään oppilaat valitsevat kertojan ja näyttelijän jokaiselle kohtauksen

henkilöhahmolle. Kohtausten ei tarvitse noudattaa sisällöltään orjallisesti alkuperäisiä, vaan oppilaat voivat esimerkiksi keksiä niihin lisää vuorosanoja tai halutessaan laajentaa tapahtumia. Kun harjoitellaan, kiinnitetään erityisesti huomiota kerronnan ja tekemisen ajoittamiseen ja yhteen sovittamiseen. Kertoja eläytyy kerrontaan ja näyttelijät esittämiinsä hahmoihin. Rekvisiittaa voi mieluusti käyttää apuna.

Jos kohtausta halutaan työstää edelleen, voidaan sopia, että eri ryhmät avustavat toisiaan äänimaailman luomisessa kohtaukseen. Ääniä voidaan tehdä suulla, keholla tai soittimilla. Äänet voivat olla äänitehosteita, taustaääniä tai musiikkia.

Esimerkiksi seuraavia kirjan kohtauksia voi valita:

1. Fedja-setä, kissa ja koira asettuvat taloksi
2. Aarretta etsimässä
3. Lehmä tulee taloon
4. Kop kop – kuka siellä?
5. Humala kukkii
6. Isä ja äiti lukevat kirjeen
7. Musti parturissa
8. Isä ja äiti saapuvat

9. Unelmapaikka

Tavoitteet

Harjoituksen tavoitteena on herätellä lasten mielikuvitusta. Tätä harjoitusta oppilaat voivat kokeilla itsekseenkin esimerkiksi bussissa.

Harjoituksen kulku

Alkumotivointi: Kuvittele, että olisit kotona kipeänä sängynpohjalla ja voisit yhtäkkiä matkustaa minne tahansa. Minne menisit? Minkälainen olisi sinun unelmiesi paikka? Missä se olisi? Kenen kanssa olisit siellä? Mitä siellä voisi tehdä? Käytä mielikuvitustasi!

Tämä mielikuvitusharjoitus voidaan toteuttaa piirtämällä, keskustelemalla, kirjoittamalla tai näyttelemällä.

10. Sanakerronta

Tavoitteet

Tätä harjoitusta voi hyödyntää joko a) näytelmän tapahtumien läpikäynnissä tai b) improvisaationa, jossa kerrotaan unelmapaikasta (ks. edellinen harjoitus).

Harjoituksen kulku

a) Istutaan ringissä ja edetään myötäpäivään. Kerrotaan tarinaa eli näytelmän tapahtumia siten, että jokainen sanoo sanan kerrallaan. Ensimmäinen aloittaa ”Olipa”, seuraava jatkaa ”kerran” ja kolmas ”poika”, neljäs ”nimeltään” ja taas ensimmäinen ”Fedja”. Kertojat määrittelevät itse, minkä pituisia lauseista tulee; välimerkkien, kuten pisteiden, paikkoja ei kuitenkaan tarvitse sanoa. Osallistujat eläytyvät siis ikään kuin näytelmän kertojan rooliin. Tärkeintä on toisten kuuntelu ja osallistuva yhteistyö, ei tapahtumien järjestyksen oikeellisuus. Kun osallistujat pääsevät yhteisymmärrykseen siitä, että tarina on lopussa, sanotaan (yhä sana kerrallaan) ”Tämän tarinan opetus oli, että” ja oppilaat saavat keksiä, mikä tarinan opetus oli.

b) Valitaan neljä vapaaehtoista oppilasta, jotka menevät luokan eteen riviin seisomaan ja alkavat kertoa tarinaa siten, että jokainen sanoo sanan kerrallaan. nimeää jonkin paikan esim. ”metsä” tai paikkaa kuvaavan sanan ”kaukainen” ja seuraava jatkaa ”maa”. Tästä he voivat jatkaa edelleen sana kerrallaan paikan kuvailemista tai esimerkiksi kertoa, mitä siellä voi tehdä ja keitä siellä asuu. Muistutetaan oppilaita siitä, että hyväksytään kaverin tekemä ehdotus ja jatketaan siitä, mitä edellinen on sanonut, vaikka se olisikin jotain aivan muuta kuin olisi odottanut. Muistutetaan myös, että kyse on haavepaikasta, jollaista ei tarvitse todellisuudessa olla. Harjoitus voidaan toteuttaa myös niin, että koko ryhmä saa osallistua improvisaatioon. Siinä tapauksessa toimitaan, kuten a)-kohdassa: istutaan ringissä ja edetään myötäpäivään.

11. Fedjan kirje (kuvaamataito)

Tavoitteet

Lapset tuottavat oman mielikuvan kerrotun pohjalta ja siirtävät sen paperille.

Harjoituksen kulku

Opettaja lukee kirjeen, jonka Fedja kirjoittaa kotiin vanhemmillensa. Kirjeen kirjoittamiseen osallistuvat myös kissa ja koira. Oppilaiden tehtävänä on piirtää kuva Fedjasta sellaisena, minkä kuvan vanhemmat hänestä saavat kirjeen perusteella.

Kirje:

Rakkaat isä ja äiti. Minulla on oma talo. Vähän aikaa sitten löysimme aarteen ja ostimme Mirrin. Meidän traktorimme Tr-tr pitää keitosta. Minulla on kova ikävä teitä. Terveiden kanssa on ollut

vähän niin ja näin. Tassuja särkee ja häntä on varmaan kohta irtoamassa. Hiiriä en enää pyydystä, koska aina on tuoretta maitoa kupissa lattialla. Minusta on tullut aivan tiptop. Vanha karva on poissa ja tilalla hupsu tupsu. Ja tuoksun kielon jäähyväisiltä. Toki yhä edelleen täytyy hieman haukkua ja kun on haukkunut tunnin, on ääni ihan maassa. Korvat on pörrössä ja kuono kylmä. Terveisin poikanne...Fedja-setä.